नयाँ नेपालमा नयाँ मगर समाजको परिकल्पना

केशर जङ्ग बराल मगर

नेपालका आदिवासी जनजातिहरु मध्ये मगर जाति एक हो । मगरहरु नेपालको ७५ जिल्लामै बस्दै आएका छन् । नेपालमा यो जाति जनसँख्याको हिसाबले जनजातिहरु मध्ये प्रथम स्थानमा र सम्पूर्ण जातिहरुमा तेस्रो स्थानमा छ । भाषाको हिसवाले यो सातौं स्थानमा पर्दछ । तर पनि यो जाति शैक्षिक, राजनैतिक, र आर्थिक दृष्टिकोणले पिछडिएको छ । मगरहरुको ऐतिहांसिक पृष्ठभूमिलाई हेर्दा यो जाति नेपालको शासक थियो । तर पछि गएर शासित वन्न पुग्यो । यो जातिले देशको हरेक ऐतिहांसिक राजनैतिक परिवर्तनमा महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको छ । नेपालको एकिकरणको लागि पनि यो जातिको भूमिका उल्लेखनिय थियो । देशलाई परिवर्तनको सँघारमा पुऱ्याउने जनयूद्धमा पनि मगरहरुको वलिदान अग्रस्थानमा छ । नयाँ नेपालको परिकल्पना अनुसार अवको नेपालमा शासित शासक वन्नेछ र शासक शासित वन्ने छ । साच्चै यो नयाँ नेपालको परिकल्पना पुरा होला त ? यो राजनैतिक परिकल्पना भित्र नयाँ मगर समाज कस्तो होला ? यस सन्दर्भमा मैले गरेको मगर समाजको परिकल्पनाको वारेमा सर्वसाधारण मगरहरुले बुझ्न सक्ने भाषामा नेपाल मगर सँघ जिल्ला समिति, तनहुँको यो प्रकाशन मार्फत तनहू जिल्लाका मगरहरुमा पुऱ्याउन चाहान्छु ।

नयाँ मगर समाजको परिकल्पना–**सम्मानित र समृद्ध मगर समाज**, लाई साकार गर्न सर्वप्रथम त नेपालको शासन सामन्ती वर्गबाट गरिने प्रणाली र परम्पराको अन्त्य हुनु पर्दछ । यहा निर उल्लेखनिय कुरा के छ भने जसको नाममा शासन चलाए पनि आज सम्म शासन चलाउने वर्ग एउटै छ–सामन्ती वर्ग र सामन्ती बर्गको मतियार । राजनैतिक परिवर्तन–सँघात्मक लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपाल, पछि पनि देशको शासना व्यवस्था फेरी उही सामन्ती वर्ग र सामन्ती वर्गको मतियारको हातमा गयो भने हाम्रो अवस्था उस्तै हुनेछ । विगतमा जस्तै हामी एउटा सामन्तीको हातबाट शासन व्यवस्था आर्को सामन्तीको हातमा सुम्पनको लागि हतियार मात्र भएको प्रमाणित हुने छ । त्यसैले हामी सबै मगरहरु राजनैतिक विचारको साथमा जन युद्धमा र जनआन्दोलनमा नेपाली जनताले गरेको वलिदानबाट प्राप्त राजनैतिक उपलब्धिलाई सँरक्षण गर्दै नयाँ नेपालको निर्माण गरी नयाँ मगर समाज वनाउन हामी सबै लागौ भनेर म फागुण १५ को पावन अवसरमा

सबै मगरहरुलाई अनुरोध गर्न चाहान्छु । नेपाल मगर सँघ सामाजिक सँगठनको रुपमा वर्षौ देखि मगर भाषा, सँस्कृतिको विकास र सँरक्षणमा लागिराखेको छ । यो सँस्थागत रुपमा कुनै पनि राजनैतिक विचार नवोके तर सबै खाले विचार लिएका मगरहरुको साझा सँस्था हो । यसले सामाजिक सुधारका कुराहरु गर्दछ तर सामाजिक आन्दोलन र राजनैतिक परिवर्तनको कुरा गर्दैन । तर आम मगरहरुमा राजनैतिक चेतना नल्याइकन मगरहरु राज्य व्यवस्थामा समान रुपमा हामी सहभागि हुन सक्दैनौं । यसको फलस्वरुप हामी जहिले पनि पछि नै पर्दछौं र हामीले कल्पना गरे जस्तै नयाँ मगर समाजको निर्माण हुन सक्दैन । किन भने नयाँ मगर समाज निर्माणको लगि राजनैतिक व्यवस्था माछाको लागि पानी जस्तै हो । हामीले याद गर्नु पर्ने कुरा केहो भने पानी भएको सबै खोलामा माछा हुदैन तर माछा हुनको लागि पानी अवश्य चाहिन्छ । तसर्थ नयाँ मगर समाज निर्माणको लागि अनुकूल राजनैतिक व्यवस्था पूर्वाधार हो । अहिलेको हाम्रो दायित्व भनेको पहिले नयाँ राज्य व्यवस्था-आत्म निर्णय सहितको सँघात्मक लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपाल, निर्माण गर्ने र   हाम्रो जनसँख्याको आधारमा राज्य व्यवस्थामा सहभागिताको सूनिश्चित गर्ने अनि हाम्रो सँस्कृतिको रुपान्तरण गरेर नयाँ मगर समाजको निर्माण गर्नु हो ।

अब म अहिलेको मगर समाजको वारेमा छोटकरीमा लेख्न चाहान्छु । माथि उल्लेख गरे अनुसार अहिलेको हाम्रो समाज भनेको शासित र शोसित समाज हो । यसको फलस्वरुप हामी अशिक्षित छौं र गरिब पनि त्यतिकै । हामीले कमाउछौ, पसिना चुहाउछौं, तर अधिकाँश रुपमा आपनो लागि होइन, आर्काकै लागि । आर्थिक रुपमा धनी भए पनि ज्ञान, शिप र शिक्षाको कमीले हाम्रो कमाई पूँजीमा परिवर्तन गर्न सकेकाछैनौ । त्यसैले अन्त त हामी गरीबै हुन्छौं । मैले नेपाल मगर सँघ, केन्द्रिय समितिको सल्लाहकारको हैसियतले काठमाण्डौ भृकुटी मण्डपमा २०५९ सालमा भएको राष्ट्रिय सम्मेलमा आम मगरहरुलाई सम्बोधन गर्दा भनेको थिएँः

हाम्रो सामाजिक परिवेशले हामीलाई आर्थिक दृष्टिकोणले होइन मानसिक रुपले गरिव बनाएको छ । जव हामी मानसिक रुपले गरिव हुन्छौं, क्षणिक रुपमा धनी हुन्छौं तर आर्थिक रुपले पनि भोली र भोली नभए पर्सी गरिवमा परिवर्तन हुन्छौं ।

मगरहरुको साक्षरता दर उल्लेखनीय भएतापनि उच्च शिक्षा प्राप्त गर्ने मगरहरु ज्यादै कम छौं । महिलाहरु झन पछि छन् । शिक्षित भएका हामीहरुले पनि समाजलाई बैज्ञानिक सोंचको बाटोमा डोर्‍याउन सकेकाछैनौं । अधिकाँश हामी विदेशिने मनस्थितीमा हुन्छौं । यसले गर्दा अझ पनि हाम्रो समाज कूसंस्कारले विशेष गरेर हिन्दू संस्कारबाट ग्रसित छौं । ब्राह्मण पुरोहितको रिसले

हामी त्यही कुरा मगर मार्फत थुपार्न खोजिराखेकाछौं । हाम्रो आफ्नै खालका संस्कृति पनि खर्चिला र भड्किला खालका छन् । हामी निर्णायक तहमा राष्ट्र सेवामा छैनौ । यता तिर हामीले चासो दिएजस्तो पनि लाग्दैन । विदेशिन नसक्नेहरुको आर्थिक अवस्था उत्पादनको साधनको स्वामित्वको अभावले आर्थिक अवस्था कमजोर छ । विदेशिन नसक्नेहरुको यो अवस्था देखेर पनि अधिकाँश मगरहरुमा विदेशमा गए मात्र आर्थिक अवस्था राम्रो हुन सक्ने गलत धारणा छ ।

यता तिर जाँड रक्सी बढीमात्रामा खाने र पैसा खेर फाल्ने चलन अझ पनि अधिकाँश मगरहरुमा छ । हाम्रो आर्थिक, सामाजिक र राजनैतिक अवस्थामा परेको हाम्रो परम्परा र सँस्कारको नकारात्मक प्रभावलाई अझ पनि वैज्ञानिक रुपमा विश्लेषण गर्ने परम्पराको विकास हुन सकेको छैन । हाम्रो खानपान र विवाह सम्बन्धि परम्पराले हाम्रो मानसिक र शारीरिक विकासमा पारेको प्रभावलाई कहिले पनि सोचेका छैनौं । यस्ता परम्पराले हाम्रो मानसिक र शारीरिक विकासमा नकारात्मक असर निश्चित रुपमा पारेको छ । यसको साथसाथै हामी अझ पनि ज्यादै सोझो र अरुलाई सजिलै सँग विश्वास गर्ने भएकोले अरुले हामीलाई सजिलै सँग ठग्ने पनि गरेका छन् । हामी कमैमा मात्र तर्कवितर्क गर्ने परम्परा छ । हामी आफ्नो मालिक वन्नु भन्दा अर्काका दास वन्ने प्रबृत्तिका छौं । तर मेहनत र इमान्दार भने छौं । यसैले गर्दा नै हामीलाई दास वनाउन मन परेका हुन् देशी र विदेशी सामन्तीहरुले ।

मैलै नयाँ नेपाल भित्रको मैले सोचेको नयाँ मगर समाजको विशेष्ता यस्तो हुने परिकल्पना गरेकोछु:

१. अधिकाँश मगरहरुले राजनैतिक रुपले आफुलाई सचेत गराउनेछन्, आर्काको दासत्व स्विकारने मानसिकतालाई स्वयम आफैलाई मालिक मान्ने मानसिकतामा रुपान्तरण गर्ने छन् ।

२. अधिकाँश मगरहरुमा आएको राजनैतिक चेतनाको कारणले राजनैतिक दलहरुमा पनि सक्रिय सहभागी जनाउनेछन् र राजनैतिक नेतृत्वमा समेत अहम भूमिका खेल्नेछन् । यसको फलस्वरुप मगरहरु देशको शासन व्यवस्थामा सहभागी हुनेछन् र आफ्नो भाग्यरेखा आफैले कोर्नेछन् ।

३. अधिकाँश मगरहरु शिक्षाको अवसरबाट वञ्चित हुनेछैनन् । यिनीहरुमा पढेर आफ्नो पंहूच नभएकोले जागिर पाइदैन भन्ने अहिलेको मानसिक्तालाई आफ्नो योग्यता र शिप र ज्ञानमा विश्वास गर्ने मानसिक्तामा रुपान्तरण गर्नेछन् । यसले गर्दा हरेक कार्यलयहरुमा निर्णायक तहमा मगरहरुको पनि महत्वपुर्ण उपस्थिती हुनेछ ।

४. अधिकाँश मगरहरु शिक्षित भएकोले अमगराँती सँस्कृतिलाई वैज्ञानिक विश्लेषण गरी अहिलेको परम्परवादी सँस्कृतिलाई भौतिकवादी सँस्कृतिमा रुपान्तरण गरी भौतिकवादी मगर समाजको निर्माण गर्नेछन् ।

यी माथिका परिकल्पनाहरु साकार भएमा मैले कल्पना गरे जस्तै सम्मानित र समृद्ध मगर समाजको निर्माण हुनेछ र यो समाजले नयाँ नेपालको भाग्य रेखा कोर्न महत्वपूर्ण भूमिका खेल्नेछ । तर यो भन्दा पहिले सँघारमा भएको नयाँ नेपालको निर्माणको लागि हामी सबै मगरहरु सचेत र सजग भई अगाडि बढ्नुपर्दछ ।